

Les 6

1943-1944 | Dansen met de vijand | Overleven in Auschwitz

Op 23 februari 1943 wordt Roosje overgeplaatst naar kamp Vught. Dat is een afschuwelijk kamp. Zij ontsnapt, wordt gepakt en opnieuw als strafgeval naar Westerbork gestuurd. Strafgevallenen worden direct doorgestuurd naar Auschwitz. Zij komt daar aan op 16 september 1943. Auschwitz-Birkenau is een groot complex in Polen: vernietigingskamp en werkkamp ineen. Ze weet de gruwelijke omstandigheden te overleven door te dansen met de vijand. Roosje blijft daar tot december 1944. Dan begint de dodenmars.

Inleestekst voor de leerkracht – Auschwitz

Overleven in Auschwitz

Op 23 februari 1943 wordt Roosje overgeplaatst naar kamp Vught. Dat is een vreselijk kamp. Zij ontsnapt, wordt gepakt en opnieuw naar Westerbork gestuurd, nu als strafgeval. Strafgevallenen worden direct doorgestuurd naar Auschwitz. Daar komt zij op 16 september 1943 aan. Roosje blijft daar tot december 1944.

Na het overleven van de kampen in Nederland belandt Roosje in Polen in een andere wereld. De treinreis was lang en na de onmenselijke rit in de krappe, stinkende wagons lijkt het station van kamp Auschwitz-Birkenau daarmee vergeleken een verademing. Als snel blijkt het tegendeel.

'Auschwitz' was de Duitse verzamelnaam voor drie kampen in de buurt van het gelijknamige Poolse plaatsje 'Oswiecim'. Er was een concentratiekamp, een werkkamp en een vernietigingskamp. In grootte verschilde het kampencomplex met de kampen die Roosje al kende.

Bron: aankomst in Auschwitz – fragment uit een speelfilm (10.38 minuten)

Hyperlink: [War and Remembrance](#)

Of surf naar youtube: War and Remembrance - "Selection" Scene at Auschwitz-Birkenau

Roosje arriveert in Auschwitz

Paul Glaser, *Dansen met de vijand*, Amsterdam 2016, blz. 191/192

Er heerst een grote drukte als we uit de trein stappen. Een jonge Poolse gevangene loopt langs mij en zegt in het Duits: 'Nicht krank werden und keine Angst'. Al onze bagage moeten we laten staan, we mogen zelfs geen handtasje of pakje brood meenemen. Mannen en vrouwen moeten gescheiden gaan staan, kinderen lopen tussen hen door. Stuk voor stuk worden we geselecteerd. Ik ga half uit de vrouwenrij staan en loop naar voren om alles goed te kunnen zien. De meesten mogen met vrachtauto's mee. Ik dacht op dat moment: mooi dat zij niet hoeven te lopen, sommigen zijn al oud en slecht ter been. Zij zijn allemaal direct vergast, begreep ik kort daarna.

Ik stap op een grote, knappe Hauptsturmführer af, die aan het begin van de rij staat en vraag hem waar ik moet staan. Hij bekijkt mij van boven tot onder en vraagt op welwillende toon: 'Sind Sie Frau oder Fräulein?' Ik begin te lachen en trek mijn schouders op. 'Na los, schnell', hoor ik hem zeggen en ik antwoord dat ik gescheiden ben.

Hij begin ook te lachen en zegt: 'Nun, dann sind Sie doch Frau?' en verwijst me naar een groep van ongeveer honderd, jonge, goed uitzijende vrouwen, die apart staat. Een officier commandeert ons met hem mee te lopen. In de verte zie ik eindeloos veel barakken. Na een tocht van 6 kilometer komen we in Auschwitz aan.

Auschwitz begon in 1940 als een concentratiekamp waar politieke gevangenen en diverse minderheden gevangen werden gezet. Daarna, maar vooral vanaf 1942 bleef het kamp groeien en werd het om administratieve redenen opgedeeld in de drie genoemde kampen. In de tijd dat Roosje in het Auschwitz verbleef, zaten daar rond de 16.000 mensen gevangenen. Veel van de recent gearriveerden kregen echter niet de mogelijkheid om langdurig in het kamp te verblijven als gevolg van de massamoordindustrie die de Nazi's in Auschwitz hadden gecreëerd. Vooral kinderen en ouderen werden kort na aankomst vergast. In totaal hebben rond de 1,1 miljoen mensen het kamp niet overleefd.



Luchtfoto van kamp Auschwitz

Bron: Beelden van vernietigingskamp en werkkamp Auschwitz-Birkenau (4:09 minuten)

Hyperlink: [beelden van vernietigingskamp en werkkamp Auschwitz-Birkenau](#)
Of surf naar youtube: Music from Schindler's List John Williams, composer. Itzhak Perlman, violin solo)

Filmfragment 'Aankomst in Auschwitz' (Kijken tot 34:41. Via deze link begint het filmpje op het juiste moment, maar het fragment moet door de docent zelf op het juiste moment worden beëindigd)

Overleven in het kamp

Na aankomst met de trein moeten de gevangenen al hun bezittingen op het perron achterlaten. Daarna worden de gevangenen op het perron geselecteerd. Een klein deel (gezonde en jonge volwassenen) wordt niet direct naar de gaskamers gestuurd. Deze gevangenen, waaronder Roosje, worden daarna kaalgeschoren en getatoeëerd met een identificatienummer. Veel van de vrouwen huilen, maar Roosje laat zich niet kennen. Ze wordt ondergebracht in een apart gebouwenblok waar medische experimenten worden uitgevoerd. Als de experimenten steeds zwaarder worden, wil Roosje er niet langer mee doorgaan.

Als straf wordt ze naar een ander deel van het kampencomplex gebracht: Birkenau. Hier moet ze helpen om de lichamen uit de gaskamers, de 'douches', te halen. Ze sluit zich mentaal af van dit vreselijke werk, maar breekt wanneer ze een nichtje van haar herkent tussen de lichamen. Roosje wil dit werk niet meer doen en weet een groepsleider te vinden om te praten.

In plaats van lichamen weg te slepen moet ze nu maandenlang onderdelen voor handgranaten maken in een fabriek die ook in Birkenau staat.

Net als in de andere kampen was het een groot voordeel om te werken. Wel moesten de mannen en vrouwen die in staat waren om werk te verrichten, lange dagen maken, leefden ze in primitieve barakken, waren de hygiëne, het eten en de medische zorg vreselijk slecht en werden die zo mogelijk steeds weer slechter. Maar men ging niet ogenblikkelijk dood, zoals de gevangenen in Auschwitz die fysiek of mentaal niet (meer) in staat waren om te werken. Die gingen direct naar de gaskamer. Verder lijkt het leven op dat in andere kampen. Er zijn primitieve barakken, slechte hygiëne en slecht eten. Er is alleen geen sprake meer van scholen voor kinderen en goede medische zorg.

Dansen met Duitsers

Nadat ze een SS-officier hoort klagen over de slechte administratie weet Roosje door haar Duitse taalvaardigheden en ervaringen in het verleden, een baantje als secretaresse te krijgen. Het is een relatief goede baan, maar het besef dat ze in het kamp vastzit blijft haar achtervolgen. Om toch wat afleiding te hebben zoekt ze steun bij wat haar altijd kracht heeft gegeven: dans en muziek. Ze gaat liedjes schrijven en al gauw zingen de Duitse soldaten mee.

Roosje leert de Duitsers goed kennen, met name een SS-officier met de naam Kurt. Al snel mag ze de SS-ers 's avonds vermaken met dansen en het bespelen van de piano. Hiervoor krijgt ze extra eten als beloning en mag ze mooiere kleding dragen. Roosje weet zelfs een klein dansklasje te creëren, waar ze de Duitse soldaten verschillende danspasjes bijbrengt.

Filmfragment 'Overleven in Auschwitz; dansen met de vijand' (Kijken tot 40:15. Via deze link begint het filmpje op het juiste moment, maar het fragment moet door de docent zelf op het juiste moment worden beëindigd)

Dansen met de vijand

Paul Glaser, Dansen met de vijand, Amsterdam 2016, blz. 207-209

Op een van de 'planningsbesprekingen' hoor ik dat de SS'ers 's avonds regelmatig bijeenkomen om de tijd te verdrijven. Uiteindelijk zitten ook zij in het kamp ver van huis. Er wordt dan veel gedronken en gezongen, maar na een tijd is ook dat min of meer sleur. Op een dag trek ik de stoute schoenen aan en stel voor om op hun avonden piano te spelen en te dansen. Ik ken veel Duitse liedjes. Kurt reageert ontwijkend, maar na een paar dagen komt het bericht dat ik een avond mee moet komen. (...) Omdat gevangenkleren niet welkom zijn regelt hij voor mij andere kleding en meer elegante schoenen. (...)

Zo beland ik op een avond van de SS. (...) Ik moet dansen op de muziek van de grammofoon. Ik overleg even welke plaat opgezet zal worden. Kurt heft zijn hand. Het wordt stil en ik introduceer mezelf en vertel welke dans ik ga doen. Het is een mazurka. Eerst langzaam en dan sneller. Zo dans ik nog drie dansen en na een halfuur is het genoeg. Niemand klapt. Dat doe je niet voor gevangenen. Ik krijg als beloning een heel brood en moet weer terug naar de barak.

Dodenmars

Zo weet Roosje de situatie nog steeds naar haar hand te zetten. Aan dit alles komt een eind door de Russen die vanuit het oosten de Duitse legers terugdringen. Op 17 januari 1945 krijgen de gevangenen van Auschwitz het bevel om het kamp te verlaten. Ze moeten door de sneeuw richting het westen lopen. Roosje kan zich nog redelijk goed voorbereiden met de extra kleding en voedsel die ze door het dansen heeft gekregen. Toch blijft het een barre tocht, waar veel van de gevangenen omkomen van kou en vermoeidheid. Achterblijvers worden doodgeschoten.

Na een loodzware tocht, de meeste tijd te voet, komt Roosje via verschillende Duitse steden uiteindelijk op 30 april 1945 in Hamburg aan. Het was een vreselijke reis geweest, waarbij ze kou, bombardementen en tyfus heeft moeten doorstaan. De rest van Roosjes groep bestaat uit Scandinaviërs die in Hamburg door het Zweedse Rode Kruis worden opgehaald. Het Rode Kruis heeft met de SS-ers onderhandeld om de Scandinavische gevangenen te mogen redden. Roosje weet zich met de groep te mengen en vertrekt met het Rode Kruis.

Zo eindigt op 30 april 1945 de oorlog voor Roosje Glaser. Na laatste onderhandelingen met Duitse officieren worden Roosje en de andere gevangenen geruild tegen Duitse krijgsgevangenen. Daarna mag Roosje de Deens-Zweedse grens oversteken. Roosje besluit om in Zweden te blijven.



Bussen van het Zweedse Rode Kruis in 1945

Na de oorlog

In de maanden na de oorlog pakt ze samen met andere vrouwen het leven weer op en besluit ze om een cabarettgroepje te beginnen. Muziek, dans en cabaret blijven belangrijk voor haar. Ze schrijft naar de familie Coljee om hen te laten weten dat ze de kampen heeft overleefd. Helaas hebben haar ouders kamp Sobibor niet overleefd. Roosjes broer John heeft de hele oorlog op zijn onderduikadres doorgebracht. Hoewel ze dus nog wel familie in Nederland heeft, besluit Roosje om in Zweden te blijven. De Nederlandse overheid oefent druk op haar uit om haar naar Nederland terug te laten keren, maar voor haar is Nederland niet langer haar land. Ze heeft kritiek op de mentaliteit van de Nederlanders en heeft ruzie met de Nederlandse staat over de bezittingen die haar familie gedwongen heeft moeten afstaan of achterlaten. Roosje leert Zweeds, trouwt met een Zweedse man

en vindt werk als secretaresse. Zo bouwt ze een nieuw leven op. In het jaar 2000 komt Rosa Glaser te overlijden.

Bron : Een Nederlandse documentaire over kamp Auschwitz (45:01 minuten)

Hyperlink: [*Een Nederlandse documentaire over kamp Auschwitz*](#)

Of surf naar youtube: **13 Het spoor naar Auschwitz 2017/01/NPO 2**